

Людмила Веремюк
**Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини**

**Впровадження педагогічних ідей В. А. Лая в сучасній школі
Німеччини.**

Сучасний етап розвитку освіти в Україні відбиває зміни в соціально-економічному та політичному житті. Основні напрямки розвитку освіти, визначені Державною національною програмою „Освіта. Україна ХХІ століття“ , „Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті“ передбачають модернізацію всієї освітньої системи. Сама модернізація визначає низку заходів: відхід від авторитарної педагогіки; створення умов для формування активної, відповідальної, творчої, самостійної особистості, здатної до самоосвіти і саморозвитку; забезпечення умов для реалізації та самореалізації сутнісних сил дитини у різних видах її діяльності.

Здійснити такі модернізаційні зміни в шкільній освіті, на наш погляд, допоможе вивчення, систематизація і впровадження у практику ідей педагогічного досвіду зарубіжних педагогів минулого, зокрема представників „реформаторської“ педагогіки.

Цей етап в історії педагогіки розглядався та аналізувався такими вченими, як Б.М. Бім-Бад, Н.В. Вейкшан, Б.Л. Вульфсон, А.Н. Джуринський, Б.І. Євіпов, В.П. Кравець, С.Л. Мендліна, А.І. Піскунов, О.Ю. Рогачова та інші.

Здобутки „реформаторської“ педагогіки кінця ХІХ – початку ХХ століть висвітлені у дисертаційних дослідженнях низки сучасних українських вчених (Т.М. Петрова, А.М. Растигіна, О.А. Барило, Т.О. Кравцова, Л. О. Лисенко, В. А. Лук’янова).

Мета статті: визначити педагогічні ідеї В.А. Лая та простежити їх впровадження у сучасну школу Німеччини.

На основі проведених раніше досліджень нами встановлено, що Вільгельм Август Лай розглядав дитину як активно діючу частину соціального і біологічного середовища, діяльність якої є реакцією на оточуючий світ. Тому центром виховного процесу є, на його думку, не діяльність педагога, його вплив, як вважали гербартианці, а діяльність самої дитини, яку треба організовувати, враховуючи її психологічні та фізіологічні особливості, її рефлекси та потреби. Відповідно до концепції В. А. Лая, сформульованої ним у роботі

«Експериментальна дидактика», характер засвоєння учнями знань залежить від психолого-фізіологічних особливостей дітей. Однією з провідних ідей В. А. Лая була заміна школи навчання школою дії. В основу цієї ідеї, сформульованої, зокрема, у роботі «Школа дії», була покладена теза про єдність *сприйняття, розумової переробки* сприйнятого і *вираження* – відповідних зовнішніх реакцій як основних елементів навчального процесу [3, 10-25]. Спостереження створювало основу і вихідну точку викладання в усіх його сферах, у тому числі й у соціальній та гуманітарній (історія, мораль, психологія). Розумове перероблення своїх та чужих спостережень вироблялося пам'яттю, фантазією та розумом і узгоджувалося з нормами логіки, гігієни, етики, естетики. У школі культивувалися та розвивалися не лише ручна праця, а й усі форми вираження, відтворення, що проявлялися в дії. При складанні навчального плану, розкладу уроків та виборі навчальних методів до уваги брали те, що враження, перероблення та вираження тісно пов'язані між собою й утворюють екологічну, фізіологічну, психологічну, теоретико-пізнавальну єдність, а тому не повинні відділятися один від одного у часі. Викладання мало справу з життям учнів, із сукупністю взаємно переплетених рефлексивних, інстинктивних і вольових реакцій. Життя учня протікає у життєвому середовищі, де потрібно розрізняти не лише соціальний, а й природний бік, тому що в обох він піддається сприятливим або несприятливим впливам і реагує на них. Бралось до уваги те, що на кожному ступені розвитку з'являються вроджені та набуті реакції, а інші навпаки, зникають. Із цим рахувалося викладання [2, 165-213].

Сьогодні у Німеччині, в містечку Бьоттінген існує школа імені В. А. Лая (Wilhelm-August-Lay-Schule). На офіційній WEB-сторінці школи розміщено відомості про педагога, ім'я якого носить цей навчально-виховний заклад. Зокрема, йдеться про таке: Вільгельм Август Лай, син фермера, народився в липні 1862 року у місті Бьоттінген (Bötzingen). Він відвідував школи в містах Генгенбах і Карлсруе, пізніше вчився у Фрайбурзі. Працював на посаді викладача школи для дівчаток у Фрайбурзі. У 1886 році перейшов на викладацьку діяльність у семінарію в Карлсруе, був одним з основоположників сучасної природничо-наукової освіти. Але у той час як його твори були широко доступні і мали міжнародне визнання у Росії, Іспанії, Японії (його праці перекладено російською, іспанською та японською), визнання у Німеччині він не отримав.

Тому його спадку і реформі освіти на сучасному етапі слід віддати належне [1].

Школа імені В. А. Лая охоплює три ступені: початкова (Grundschule), основна (Hauptschule) та проміжна (Realschule). Навчання дітей у початковій школі (Grundschule) починається із шестилітнього віку і триває чотири роки. У перші два роки навчання учні не отримують оцінок, а лише загальну характеристику успішності, яка дає інформацію про індивідуальні сильні і слабкі сторони у вивченні окремих предметів. Після чотирьох років у початковій школі учні переходять до іншої форми навчання загальноосвітньої школи – на перший вторинний ступінь. Приблизно чверть учнів після закінчення початкової школи переходить до основної школи (Hauptschule). Успішне закінчення основної школи відкриває шлях до багатьох професій у промисловості. Навчання в основній школі дає ґрунтовну загальну освіту. Реальна школа (Realschule) займає проміжне місце між основною школою та гімназією і дає розширену загальну освіту. Як правило, навчання тут триває шість років (від 5 до 10 класу), і закінчується здобуттям середньої освіти [4].

Цикл навчання у школі імені В. А. Лая складається з трьох послідовних і взаємозалежних стадій: етапу конкретного досвіду, рефлексивного спостереження (сприйняття); етапу абстрактної концептуалізації (розумової переробки); етапу активного експериментування (вираження). Де на *першому етапі* учні актуалізують конкретний наявний у них особистий життєвий чи навчальний досвід і обмінюються ним, або здобувають його за допомогою спеціально організованої взаємодії в ході освітньої діяльності. На *другому етапі* навчання створюються умови для критичного осмислення і рефлексії учнями отриманого досвіду, обговорення спостережень, пов'язаних із процесом його набуття. На *третьому етапі* виникає можливість конструювання, примноження і здобуття учнями нових знань, умінь. Ефективність цього процесу підвищується завдяки взаємодії учнів, тобто завдяки їх спільному просуванню в одному напрямі з метою реалізації своїх власних потреб. Результати взаємодії відбиваються у вигляді висновків, зроблених учнями завдяки спільним міркуванням, обміну ідеями.

Результатом такого колективного мислення є унікальне знання, цінність якого полягає у творчому характері його виникнення, бо таке знання є завжди суб'єктивно новим для учнів [1]. Такі теорії

допомагають учням до кінця сформулювати й усвідомити власні умовиводи.

Проекти школи імені В.А. Лая спрямовані на розвиток дитини і колективу, при цьому перебуваючи у взаємозв'язку з навколишнім середовищем, враховуючи їх місця знаходження в навколишньому середовищі й отримання різноманітної інформації про навколишній світ за допомогою сенсорної системи чи органів чуття. Підтвердженням того, що ідеї німецького педагога-реформатора мають місце у сучасній школі є виставки та семінари, що проводяться співробітниками школи імені В. А. Лая, працівниками архівів (Бьоттінген, Німеччина). Концептуальні положення педагогічної теорії В. А. Лая роблять важливий внесок у пізнання природи дитини та особливостей її розвитку, при якому вихідним пунктом виступає саме життя дитини з її гармонійним розмаїттям реакцій.

Отже, школа дії мала велике значення для європейської реформаторської педагогіки, адже на відміну від класичної освіти того часу навчання у школі В. А. Лая базувалося на вільному ознайомленні дітей із навколишнім світом і сприяло їх всебічному розвитку. Ідеї педагога-реформатора, заслуговують також на увагу сучасних науковців. Адже, врахування педоцентричного підходу у навчанні є актуальним і у наш час.

Подальшого висвітлення у цьому напрямку потребує методика викладання предметів у „школі дії“, психолого-фізіологічні особливості організації навчального процесу у „школі дії“.

ЛІТЕРАТУРА

1. Die WAL-Schule [ElektronischeRessource]-http://www.wal-boetzingen.de/index.php?option=com_content&view=article&id=103&Itemid
2. Lay W.A. Experimentelle Didaktik. Ihre Grundlegung mit besonderer Rücksicht auf Wille und Tat. – Leipzig, 1910. – 679 S.
3. Lay W.A. Volkerziehung. Eine Erneuerung der Erziehungswissenschaft in Umrissen. – Berlin- Dresden- Leipzig, 1921. – 215 S
4. *WAL-Schule Grund-, Haupt- und Realschule Bötzingen* [ElektronischeRessource] -<http://www.wal-boetzingen.de/>